

Sestry a bratři,

Dnešní kázání bude delší, ale ani zdaleka ne tak dlouhé, jako četba knihy Leviticus o 27 kapitolách. Byl bych překvapen, kdyby někdo z vás řekl, že ji v poslední době souvisle přečetl. Věřu, není to snadné čtení, tak si vám dovolím poskytnout, jak říkají studenti, takový „výcuc.“ Najdete v ní stručné rozvedení desatera s požehnáním i zlořečením, kalendář svátků, ustanovení roku odpočínutí a milostivého léta, poučení o kultické nečistotě a stravovací předpisy. Rozsahem však zcela dominuje část knihy uvedená jako Obětní a Kněžský řád. Však se také kniha nazývá latinsky Leviticus, podle kmene Levi - kněžského kmene, hebrejsky podobně Tórat kohanim – Zákon kněží.

Ta kniha nemá žádný děj, nikdo v ní nikam neputuje, Hospodin skrze Mojžíše na Sinaji, vydává příkazy, zákazy, ustanovení. Jedno za druhým, a to hlavně pro obětní provoz ve stanu setkávání. K čemu by nám to dnes mohlo být dobré? Je jen málo věcí, které jsou nám vzdálenější než kultické obětování, ba možná se při té představě otřeseme odporem. Kde se vůbec obětování vzalo a jaký mělo smysl? O tom se moc neví. Jeden odborník přišel s teorií, že to je pozůstatek lidského strachu z dob, kdy byl člověk bezbranný vůči predátorům. Aby lidská tlupa přežila, bylo třeba šelmám někoho zanechat, aby zbytek nechaly aspoň na nějakou dobu na pokoji. Nějaký slabší kus, třeba invalidu nebo dítě... To je dost drsné vysvětlení, které však nemá daleko k podstatě pohanských obětních rituálů. Tou je usmiřování nevyzpytatelných a náladových božstev, kterým na lidech nezáleží. Jsou pro ně jen hříčkou v jejich soupeření.

Ale proč oběťmi usmiřovat Hospodina, který není ani nevyzpytatelný, ani náladový, ani zlý a krutý, naopak. Zde se nabízí vysvětlení druhé, které také není z mé hlavy a je vlastně docela roztomilé. Jako rodiče jsme dojatí, když nám naše děti poprvé dají nějaký dárek. Máme radost z toho, že vnímají, že je máme rádi a dokáží to i nějak vyjádřit. Co na tom, že to je třeba za naše peníze. I my vyznáváme, že všechno, co máme, je nakonec přece od Boha. Oběť jako dárek – to zní docela dobře. Až na to, že obětování Hospodin přikazuje. A dárek příkazem není dárek. Tudy cesta také nevede.

Ke všemu je obětní praxe častým terčem až zdrcující kritiky z úst proroků. Vybral jsme pro 1.čtení známý text z úvodu knihy Izajáš, kde Hospodin expresivně svému lidu vzkazuje: „K čemu mi to je, nemám o to zájem, nemohu to vystát, z duše to nenávidím!“ Kritizováno nebylo obětování a chrámový provoz jako takové, ale spíše oddělení rituálů od etiky. Přinesu oběť a přitom si budu žít po svém, třeba jako darebák. To Hospodina rozpaluje do běla, protože to je vlastně návrat k pohanské modloslužbě, záměna prostředku a cíle. I když se judaismus zcela odlišoval od všech starých kultů, obětování bylo podobné. Ale mělo úplně jiný význam. Nebyl to akt strachu a snaha o uplacení vyšší moci, ale výraz vděčnosti, uvědomění si vlastních provinění a touha po nápravě vztahu s Hospodinem i bližními. Nakolik se to dařilo, je otázkou...

Vnější podoba obětování se podobala pohanské praxi, ale ne úplně. V Bibli cítíme snahu o regulaci, usměrnění. Obětuje se pouze na jednom místě, kněží jsou pouze z jednoho rodu, počet i druh zvířat je výrazně omezen a lidské oběti jsou zcela zapovězené. Praxe nakonec zanikla s koncem jeruzalémského chrámu a nebyla nikdy obnovena, přestože je zakotvena v centru Tóry. Teoreticky by to i dnes možné bylo, prakticky již hůře – na chrámové hoře stojí dvě významné mešity, jejich zboření a výstavba židovského chrámu by vyvolala něco, co si asi nikdo neumí představit. Z chrámu zbyla jen Zeď nářků a to je místo modlitby. A tak to i zůstane. Ne jen kvůli

obavám z gigantické intifády muslimů. Judaismus je jinde, nahlíží na dávné rituály jinak. Hodně k tomu přispěl největší rabín středověku Maimonides, který byl též spisovatelem, filosofem, léčitелеm, právníkem, vědcem, uznávaným křesťany i muslimy. Přišel s tezí, že obětní praxe byla historicky podmíněná. Myslel tím, že je překonaná, není ji třeba, ale ve své době měla svůj význam. Židovský monoteismus byla obrovská, převratná změna oproti všem starším náboženským systémům. Jenže lidé se mění pomalu, spíše evolucí než revolucí, potřebují čas. Proto Hospodin ponechal všem dobře známé obětování, ale v omezené podobě a s jiným významem. A s tím, že bude v budoucnu opuštěna. Cílem je stav, kdy oběti nebudou třeba. To není nikde v Písmu, to je Maimonidův odvážný výklad. Kupodivu nebyl prohlášen za heretika a exkomunikován nebo ještě něco horšího. Judaismus tuto evoluci vstřelal a přijal za svou. Podotýkám, že Maimonides žil ve 12. století.

Tím bychom mohli skončit. A mohli byste se ptát, proč se ve velikonoční době zabírat z dnešního pohledu bizarním obsahem této části Tóry. Třeba proto, že v překladatelském úvodu ČEP je podivuhodná věta. „Bez ní (bez knihy Leviticus) bychom těžce rozuměli oběti nejvyšší, kterou v Kristu sám Bůh přinesl na Golgotě.“ Rozumíte tomu? V našem sborovém velikonočním dopise L. Havelka píše: Ježíšův příběh nás propojuje s hloubkou a tajemstvím oběti (tučně zvýrazněno). Nevím. A říkám si, že bychom možná potřebovali křesťanského Maimonida, aby nám pomohl zbavit se něčeho, co dříve plnilo svůj účel, ale dnes už pouze mate. Kdy se dnes lidé setkají se slovem oběť mimo křesťanské kostely? Třeba, když se dozvědí, že nějaká autonehoda skončila tragicky a vyžádala si oběti. Václav Vacek říkával, že by to slovo alespoň na sto let zakázal používat...

Ježíšova smrt na kříži jako smírčí oběť. Kristus jako obětní beránek zabitý pro naši nevěrnost. My to slyšíme často, zpíváme to v písních, možná nad tím moc nepřemýšlíme. Obrovský nános tradice křížových cest, božích muk, pašijových her i sám kříž jako symbol, to vše vlečeme s sebou, má to obrovskou setrvačnost. A navíc, je to v Bibli tak podáno, hlavně u Pavla a v epištole Židům. Je to v Bibli, stejně jako kniha Leviticus..Je to teologie z doby, která žila obětí, nikdo si neuměl představit náboženství bez obětování. Křesťané byli během krátké doby odděleni od chrámu v Jeruzalémě, který byl následně zničen Římany. Uchopení Ježíšovy smrti jak oběti nejvyšší a poslední, která s koncem chrámových obětí nějak souvisela, se docela nabízelo.

Dnes? Kdysi jako čerstvý konvertita jsem jedné zvědavé dívce sdělil převratnou věc: „Ježíš za nás zemřel, za mě i za tebe. Ale já nechci, aby za mě někdo umíral,“ špitla vyděšeně. Nedávno na srazu ze střední školy se v roli čerstvého konvertity ocitl můj spolužák. Měl za sebou nějaký hluboký prožitek a já mu ho věřím. Jenže začal všem ostatním v hospodě dost intenzivně sdělovat, že uvěřil v Krista, který za nás zemřel. Spolužáci si začali odsedávat, někteří si ťukali na čelo a pak se i sám misionář raději nenápadně vytratil...Domyslíme-li tuto tezi zástupné oběti do konce, vyvstane dost hrozivý obraz Boha, který žádá lidskou oběť, aby se na nás přestal hněvat. A to jsme na kružnici, která vede zpět, někam k pohanským oltářům, ze kterých teče lidská krev...

Ve slovech ustanovení Večeře Páně Kristus dle listu Korintským pronáší slova: „Toto je nová smlouva, zpečetěná mou krví,“, Na první dojem je to jedno z biblických míst, ze kterého čerpá pojetí zástupné oběti. Ale lze ho pochopit přesně opačně, smrt je pouze pečeť, potvrzuje pravost nějakého sdělení, to, že ho odesílatel myslel velmi vážně. Pečeť rozlomíme a jsme zvědaví na obsah. Důležité je sdělení samo, to co je pod pečetí, tedy celý Ježíšův život, jeho příběh, jeho poselství. Z něho máme čerpat a také ho předávat dál!

Amen.